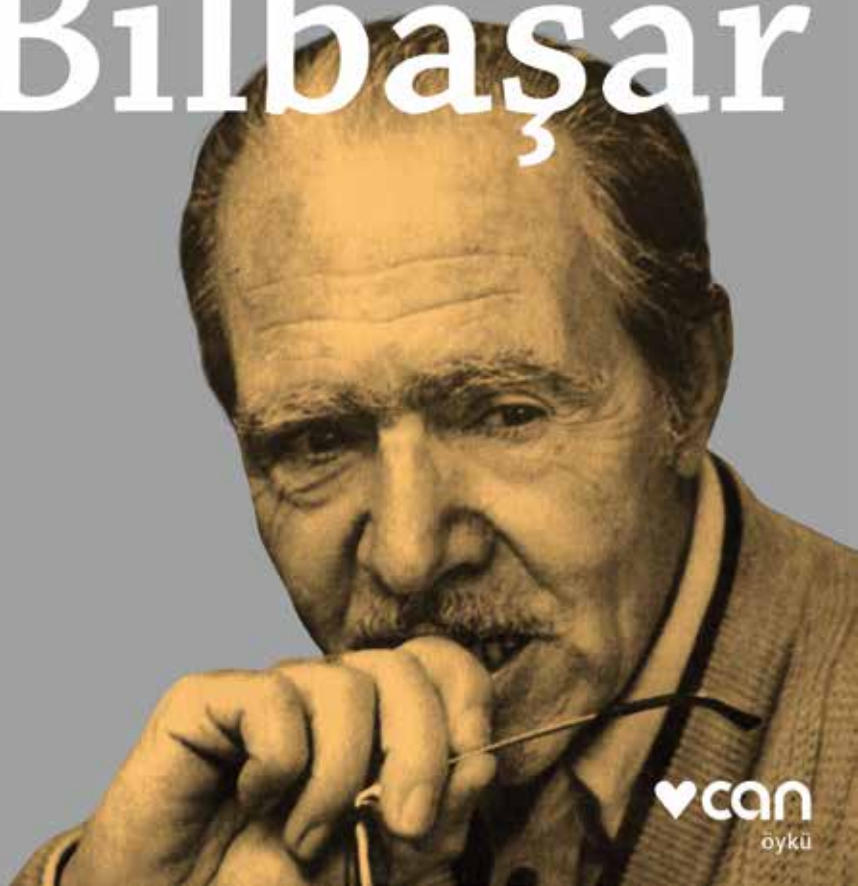

Öyküler 2

Irgatların Öfkesi

Kemal Bilbaşar

♥ can
öykü

KEMAL BİLBAŞAR
IRGATLARIN ÖFKESİ
ÖYKÜLER 2

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Tamer Erdoğan

Düzeltilen: Aylin Samancı, Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek, M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2600-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750726002

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

KEMAL BİLBAŞAR
IRGATLARIN ÖFKESİ
ÖYKÜLER 2

ÖYKÜ

♥can

Kemal Bilbaşar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başka Olur Ağaların Düğünü, 2003

Cemo, 2003

Denizin Çağırışı, 2003

Memo, 2003

Ay Tutulduğu Gece, 2015

Bedoş, 2015

Cevizli Bahçe, 2015

Kölelik Dönemeci, 2015

Yeşil Gölge, 2015

Zühre Ninem, 2015

KEMAL BİLBAŞAR, 1910'da Çanakkale'de doğdu. Ortaöğrenimini 1929'da Edirne Öğretmen Okulu'nda tamamladı, iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümü'nden 1935'te mezun oldu. Nazilli ve İzmir Karakaş ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar, 1961'de emekliye ayrıldı; bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966'da İstanbul'a yerleşti. İlk öykülerini, İzmir'de Cahit Tanyol ve İlhan İleri'yle birlikte çıkardıkları *Aramak* dergisinde yayımladı (1939). Bilbaşar, 1945-1952 yılları arasındaki dönem hariç, sürekli öykü yayımladı, radyo oyunları yazdı, pek çok gazete ve dergide öykü, roman ve makaleleri yayımlandı. Tiyatro, senaryo ve ders kitapları da yazan Bilbaşar, 1961'den sonra daha çok roman türüne ağırlık verdi. Bilbaşar, 1939'da "Budakoğlu" öyküsüyle Ankara Halkevi Öykü Yarışması'nı, *Cemo* adlı romanıyla 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Yeşil Gölge* romanıyla da 1970 May Roman Ödülü'nü kazanmıştır. 21 Ocak 1983 tarihinde aramızdan ayrıldı.

İçindekiler

PEMBE KURT

Pembe Kurt	13
Ambarcı'nın Uşağı	41
İzin	55
Sümbül	63
Kaymaklı Tavukgöğsü	69
Şemsiye Altına Sığınan Adam	77

ÜÇ BUUTLU HİKÂYELER

Üç Buutlu Hikâye	89
Bir Kucak Gelinçiçeğinin Hikâyesi	101
İlk Taksit	147
Tapu	153
İğreti Elbiseli Adam	157
Hacılar	169
Dereyi Kurtarmanın Yolu	175
Şeftaliler	185
Kurban	195
Dönek	199

IRGATLARIN ÖFKESİ

Irgatların Öfkesi	205
Bir Bardak Su	257
Yağmur, Ördek Ve Tabut	269
Dayak	281
Kel İmam'ın Fesleri	291
Müftünün Hüllesi	301
Bir Tren Yolculuğu Esnasında	307
Gecekondu Ağası	335
Tekne Kazıntısı	353
Akıncılar	361
Dayımın Kurbanlık Bes Koyunları	369
Gurbetçi	375
Ayak Oyunu	379
Baba Oğul İle Yörük Kızı	427
Baskın	439

PEMBE KURT

PEMBE KURT

Beşparmak Dağı'nın, zeytin yüklü tepeciklerle işlemeli yeşil eteklerinin Menderes'e yayılmaya başladığı sınır üzerinde, yakut damlı köylerin en şirini Sakallı köyüdür. Köyün yaslandığı sırtlar, teras halindeki kayalıkları, yaşlanmış zeytin ve incir ağaçları, yayılan sürüleriyle, şafak vakti, klasik İtalyan ressamlarının tablolarındaki fon kadar şairane görünür.

Hikâyeme böyle şairane bir dekordan girdiğime bakmayın. Anlatacaklarımı şairane bulacağınızı hiç sanmıyorum. Ama sizi şirin, sevimli kimselerle de tanıştıracığıma eminim.

Bu sırtlardan aşağı inmeden, köyün gerisinde yükselen Bohçanı Kapgel Tepesi'nde, şu mayıs sabahı, bülbüllerin şakıdığı çamlardan birinin dibine bir an ilişelim. Size kuşbakışı bazı şeyler anlatmam gerek:

Bohçanı Kapgel Tepesi, Sakallı köyü delikanlılarının, on beşine basan kızları aşka çağırdıkları yerdir. Genç âşıklar, muhtarın nikâhından önce, şu gerimizdeki kuytuluklarda, gönül rızasıyla birbirlerine bağlanırlar. Tepeye tırmanan patika dolambaçlı görünürse de, "dünya evi"ne giden yolların en kestirmesi olduğunu size temin edebilirim. Tepenin şimdi, gözünüze daha da şirin görüldüğünü umarım.

Gerimizdeki aşk kuytulugunda sizi biraz dolaştırabilsem çok memnun kalırdınız, biliyorum ama, ne yazık sayın okuyucularım, vaktimiz dar, köy halkı çoktan uyan-
dı. Sürüye gönderilen hayvanlarla ahırda kalan buzağıla-
rın böğürmeleri duyuluyor. Köy meydanında insanlar
toplanmaya başladılar bile. Davullar vurulmadan hikâye-
mizin kahramanı olan Sakallı köyü hakkında söylenmesi
zorunlu açıklamaları ancak bitirebilirim. Lütfen aşağıya
doğru bakalım:

Sabahın erken saatlerinde, bacalardan yayılan ince
mavimsi tül içinde, köyümüzün görünüşü ne kadar çeki-
ci değil mi? Dikkat edersek, köyün iki ayrı dere içinde
toplanmış olduğunu görürüz. Sağımızdakine Yenimahalle
le, solumuzdakine Eskimahalle deniyor. Bulduğumuz
tepeden aşağı doğru uzayan sağrının daraldığı yerde,
köy camisinin duvarları iki mahalle arasına sınır çekmiş
gibidir.

Eskimahalle'nin batısındaki sırtta görünen büyük
bina, Hüseyin Ağa'nın konağıdır. Çepçevre kalın duvar-
larla mahalleden ayrılan konak, çatısındaki kuleyle dere-
beyi şatosunu andırıyor, değil mi? Eh, Hüseyin Ağa da
ufak çapta bir derebeyi sayılır. Eskimahalle'de beş-on
dönüm tarlası olan da, olmayan da onun topraklarında
çalışır. Kimisi yarıcıdır, kimisi gündelikçi.

Bütün toprak sahipleri gibi Hüseyin Ağa'nın da
adamlarına güveni yoktur. Ovaya inemediği zamanlarda
konağın damındaki kuleden, tarlada çalışan yarıcılarını
da, kâhyasını da, uzun tek dürbünüyle gözetler. Bu dür-
bün Hüseyin Ağa'ya Kurtuluş Savaşı sona ererken Yuna-
nistan'a kaçan çiftliğin eski sahibi Kırye Mihal'den miras
kalmıştır.

Yenimahalle'de durum daha başkadır. Köy evleri
büyücek bir binanın etrafında toplanmış gibidir. O da
Ali Onbaşı'nın konağıdır.

Aman, mahallenin sakinleri, "Ali Onbaşı," dediğimi duymasınlar, belki de bana gücenirler. Çünkü bazı sebeplerden ağalarına onbaşı denmesini istemezler: Bir kere onbaşılık rütbesini ağalığa yakıştıramazlar. Bu gibi rütbelere, olsa olsa, kendileri gibi donsuzların harcıdır. Üstesine onbaşılık, Eskimahalle halkının kınamaları yüzünden daha da aşağılık bir merteye gibi görünür gözlerine. Ali Onbaşı'nın ağalığını bir türlü tanımayan Eskimahalle halkı, Yenimahallelilerin bu zaafını çok iyi bilirler, ondan söz açarken Ali Onbaşı demekten, domuzuna zevk duyarlar. Biri, "Ali Ağa," diyecek olsa, önce anlamamazlıktan gelirler, "Ali Ağa mı, hangi Ali Ağa?" diye sorarlar, sonra birden hatırlamış gibi yaparlar, "Ha, ağnadım, Ali Onbaşı demek isten," derler. Dudak bükerek, burun kıvrıyarak devam ederler: "Hadi bubam, hadi get! Ağa kim, o kim? Ganlı eşkıya çarlığını ayağından çıkaralı taa kaç yıl geçti? Türediden ağa mı olu heç? Ağa dediğin bizimki gibi soydan gelmeli..."

Bu sözler Yenimahalle köylüsünü çileden çıkarır.

"Bu kınamanın hikmeti ne? Neden Eskimahalle Ali Ağa'nın ağalığını tanımak istemez?" diyeceksiniz. Dedi-kodu olacak ama, ne yapalım, söz açıldı bir kere...

Efendim, Ali Ağa'nın ağalığı İstiklal Savaşı'ndan sonra başlar. Bir zamanlar o da Eskimahalle köylülerindendi. Eskimahallelilerin birçokları gibi o da Kirye Mihal'in çiftliğinde "bedellik" yapardı. Savaştan önce Yenimahalle, Kirye Mihal'in çiftliğiydi.

Rum kâhyanın bir tokadı Ali Ağa'yı katil etti, dağa çıkardı. Ali Ağa, Kılıoğlu'nun kızanları arasına katıldı ama, mert adamdı, soygunculuğa bir türlü ısınamadı. Az sonra da, Mustafa Kemal'in hizmetine girip Yunanlılarla savaşan Demirci Efe'nin çetesine yazıldı. Ali Ağa'ya eşkıya denmesi bundan.

Savaştan sonra Hüseyin Ağa'ya Kirye Mihal'in yalnız dürbünü değil, çiftliği de miras kalmıştı ya, nasip değilmiş. Ali Ağa'nın o zaman ortaya çıkışı işleri berbat etti. Hüseyin Ağa, köyün bütün topraklarına sahip olma keyfini bir yıl bile süremedi. Bir sabah silahlı atlıların peşi sıra, üzerinde feraceli kadınlarla çocukların oturduğu eşya yüklü arabalar, çift araçlarını taşıyan hayvanlar köy meydanına yığıldı. Atlıların başında Ali Ağa vardı. Göğsünde İstiklal Madalyası ışıldıyordu. Dağda yaşamanın ve otuz yaşının pervasızlığıyla tüfeğini dizleri üzerinde tutuyordu. Adamları ona, "Ali Onbaşı," diyorlar, büyük saygı gösteriyorlardı. Onbaşılığı da bundan kalmıştır.

Ali Ağa'nın elinde, çiftliğin kendisiyle mübadillerine ait olduğunu bildiren bir iskân senedi olmasaydı bile, Hüseyin Ağa'nın, gözlerini kan bürümüş bu silahlı adamlarla, toprak davasına kalkışacak cesareti kendinde bulacağını hiç sanmıyorum. Eh, onun böyle bir senet getirmesi, hiç olmazsa, Hüseyin Ağa'nın haysiyetini kurtarmasına yaramıştı.

Ali Ağa, Kirye Mihal'in çiftliğine ait zeytinlikleri ağaç hesabıyla, ovadaki on bin dönüm araziyi, aslan payını kendine aldıktan sonra, ellişer, altmışar dönüm olarak İskeçeli mübadillerine tapuladı. Çiftliğin ortasındaki arma söküldü. Kilise yakıldı, maşatlık ortadan kaldırıldı.

İskeçeliler az zamanda buğday, darı, fasulye ve mercimekten başka şey dikmeyen Sakallı'yı bir tütüncü köyü kılığına soktular. İster istemez Hüseyin Ağa da işi tütüncülüğe döktü.

Hüseyin Ağa'nın arazisi daha geniş, yıllık geliri daha fazlaydı. Fakat köydeki eski itibarı kalmamıştı. Ali Ağa'nın altın madalyası ağır basıyordu. Hatırlı misafirler hep Ali Ağa'nın konağında ağırlanıyor; muhtar hep onun mahallesinden seçiliyordu. Ziraat Bankası bile krediyi Ali Ağa'nın emrine veriyordu.

Şüphesiz Hüseyin Ağa yıllarca süren bu durumun hazımsızlığıyla rahatsızlandı, kinlendi. Ama bunu son yıllara kadar açığa vurmaktan daima sakındı, sadece el altından, Ali Ağa'yı dile düşürmekten geri durmadı.

"Bu olup bitenlerden Eskimahalle köylüsüne de ne oluyor?" diyeceksiniz. Onlar ağalarının hincına, tamamıyla başka bir sebeple ortak çıkıyorlar. Kendileri bu köyde doğup büyüdükları halde topraksızdırlar. İlin yabanı, Ali Ağa sayesinde gözlerinin önünde, otuz-kırk kök zeytinin, elli altmış dönüm toprağın sahibi oluvermişti. "Ah gözünü sevdiğim, hem de ne toprak!"

İşte hınçlarının kökü burada. Kendi yoksulluklarının sefaletlerinin vebali de Ali Ağa'nınmış gibi geliyor onlara. Ondan nefret ediyorlar. Onu kendi ağalarından aşağı tutmakla, eşkıyalığını dile dolamakla, belki de, gönülleri ferahlıyor.

İki mahallenin cemaziyülevveli hakkında bu kadar gevezelik yeter. Daha yakınlar gelelim:

İkinci Dünya Savaşı'na kadar köyün yaşayışında göze batar bir değişiklik olmadı. Ali Ağa'nın yıldızı, göğsünden eksik etmediği madalya gibi ıslık ıslık parladı. Eskimahalle, daima Yenimahalle'ye tabi yaşadı.

Savaşın sarsıntısı dünyanın altını üstüne getirir de, Sakallı köyünün yakasını bırakır mı?

Durumda ilk değişiklik şöyle başladı:

Köy kahvesinde savaşa katılıp katılmayacağımız konuşulurken Ali Ağa Alman tarafını, Hüseyin Ağa İngiliz tarafını tutacağımızı öne sürdüler. Ali Ağa, "İsmet Paşa Alaman'ı Kikirik'e feda etmez," dedi.

Bir şey bildiğinden değil, gönlü böyle istiyordu da ondan. Eh, Ali Ağa için Alman taraftarlığı biraz da baba mirası sayılır. Rahmetli İttihatçıydı. On beş yıllık tütünçülüğü esnasında, Ali Ağa hep Alman'ın methini duymuş, aleyhinde söz işitmemişti. Niçin Alman'ı tutmasın?

Hüseyin Ağa için durum başkaydı. O, sırf Ali Ağa Alman'ı tutuyor diye İngiliz tarafı olmuştur.

Ne gariptir ki, olaylar Ali Ağa'yı yalanladı. Hükümetin İngiltere tarafını tutması, Pomak'ın kahvesinde, yıllardan beri ilk olarak Ali Ağa'yı müşkül duruma sokmuştu.

Her ne kadar Ali Ağa o gece hükümetin kendisini yalanlayan kararını "İsmet'in Kikirik'e oyunu" olarak göstermeye, harbi Alman'ın kazanacağını kesin olarak ispata çalıştıysa da, sözlerinin kuşkuyla karşılandığı apaşıkardı. Özellikle Hüseyin Ağa, eski uysallığından sıyrılmış, birdenbire dik başlı bir muarız kesilmişti. Bu da Ali Ağa'nın alışık olmadığı bir şeydi. Kanı oynadı. Şiddetli bir tartışmaya tutuştular. Bu arada, dağarcıklarında saklı küfürlerden çoğunu birbirlerinin suratına fırlatmaktan da kendilerini alamadılar.

Sonuç şu oldu: Hüseyin Ağa o geceden sonra Pomak'ın kahvesinden ayağını kesti, Boşnak'ın kahvesine çıkmaya başladı.

Ağaları birbirinden ayıran bu ilk olay, ayağını sürümüş olacak ki, arkası kesilmedi.

Alman ordularının süratli başarıları, bizim savaştan kaçınışımız, hele Balkanlar'a inen Almanlarla saldırmazlık taahhüdüne girişmemiz, Ali Ağa'nın prestijini bir hayli düzeltti. "İsmet'in oyunu" iddiasına inananların sayısı bile arttı. Fakat harp talih Alman'dan yüz çevirince, Ali Ağa'nın durumu da iyiden iyiye sarpa sardı.

İşin kötüsü, tütün birdenbire müşterisiz kalmış, para etmiyordu. Köyde bir şaşkınlık belirmişti.

Hüseyin Ağa tam zamanında tütün ekimini daralttığı; tahıl, fasulye, nohut ve özellikle pamuk ekimine giriştiği halde Ali Ağa tütüncülüğünden vazgeçememişti. Ona göre Almanya hakkındaki bütün kötü haberler geçiciydi. Tütün gene para edecekti.

Yenimahalle köylüleri sadık adamlarmış doğrusu. Çektikleri sıkıntılara rağmen ağalarının yolundan ayrıl-

madılar. Kendi geçimlerine yetecek topraktan fazlasına gene tütün ektiler.

Ali Ağa'ya rağmen Almanya çöktüğü yıl, Hüseyin Ağa'nın talihinde bir dönüm noktası oldu, denilebilir.

O yıl Menderes, görülmemiş derecede taştı. Sular tütün fidelerini, tahılları, fasulyeleri söküp götürdü. Yalnız ürünü değil, Menderes, Ali Ağa'nın kırk dönüm toprağını da aşındırdı, eritti, götürüp karşı tarafta Hüseyin Ağa'nın tarlalarına ekledi. Bu kırk dönüm tarla meselesi aralarında sürüp gelen bir dava konusudur.

Hüseyin Ağa, mahsulü mahvolan fakat Menderes'in oyunuyla genişleyen tarlalarına, hemen pamuk ekti, bol bir ürün aldı.

Taşkından borca gömülmüş çıkan Yenimahalle'yi ise derin bir düşünce sardı. Daha ne zamana dek dayanacaklardı? Ağa'yı tütün ekiminden vazgeçirmek lazımdı.

Yenimahalle'de çözülme emareleri görülmeye başladığı aynı yıl, bir "Demirkıratlık" tevatürü çıktı ortaya. Menderes'in taşkını gibi kapladı ovayı...

Kasabadan gelen efendiler ilk kez Ali Ağa'yı aramadan, Hüseyin Ağa'nın konağına misafir oldular. Sabahlara kadar konağın ışıkları sönmedi. Ertesi günü Hüseyin Ağa, Eskimahalle köylüsünü camiye topladı, mevlitler okuttu, kurbanlar kestirdi. Oradan davul zurnalarla Boşnak'ın kahvesine gidildi. Konuk baylar nutuklar çektiler, kahvenin kapısına Demirkırat'ın levhasını astılar.

Oh hele... Hüseyin Ağa'nın da sırtı boştan kurtulmuştu, Ali Ağa gibi o da şimdi bir partiye dayanıyordu.

Bu destek bereketli pamuk mahsulüyle birlikte geldiği için Hüseyin Ağa pamuğa kutsal bir bağla bağlandı. 1945'ten sonra ovadaki tarlalarını pamuk ekimine ayırdı. Böylece Yenimahalle tütüncü kaldığı halde, Eskimahalle pamukçu oldu.

1946'da Demirkırat seçimi kazanmadıysa da Akala Ova'yı kesin olarak ele geçirdi. Cihan Savaşı boyunca

ovada, beyazlığından ve yumuşaklığından umulmayan bir sömürgeci sabrıyla, tütün ve tahıl tarlaları arasında ele geçirdiği köprü başlarını genişletmeye çalışan pamuk, tanka benzer traktörleri, motorlu arabaları, geniş kulaklı pullukları, mibzerleri, motopomplarıyla Menderes kıyılarından dağ eteklerine kadar, bütün ovayı kapladı. Yenimahalle köylülerinin tarlalarını da çevirdi, denize doğru yürüdü, gitti.

Ovada iki yıldan beri traktör ve motor gürültüsü pulluklara koşulu hayvanları ürküterek Menderes boyundan yamaçlara sürmektedir. Fakat Ali Ağa'nın çift süren, tütün fidelerine fiçılarla su çeken hayvanları henüz yerlerinden ayrılmamıştır. Hiç şüphesiz Yenimahalle tütüncüleri de, ovada hüküm süren, pamuk salgınına kapılmaktan kendilerini alamıyorlar. Hakları da yok değil. Şimdi ovanın insancıkları onun için yaşıyorlar: Pamuk uğruna dökülen alinteri mübarek, batırılan para helal... Pamuk tarlasında devrilen delikanlı şehit... Düğün evindeki bereket de, vukuat da onun yüzünden... Menderes eskiden taşıdığı için lanetliydi, şimdi taşmadığı için lanetleniyor.

Böyle bir sıtımdan kim yakasını kurtarabilir? Yenimahalle delikanlıları da ağalarından pamuk ekimine izin istiyorlar. Fakat Ali Ağa bu çılgın yarışa katılmaktan ürkemektedir.

"Babadan gördüğünüzden şaşmayın," diyor onlara. "Pamuğun kurdu var, sizin tecrübeniz yok. İyisi mi tütünün de, toprağınızın da kıymetini bilin!"

Ali Ağa'nın uyarması boşuna değil. Ovada görülmemiş bir kaynaşma var. Herkes toprağın peşinde. Şehirli harp zenginleri, hatta bankalar Menderes boylarına dökmüşler, "toprağın kökünü" ele geçirmeye uğraşıyorlar. Toprağın değeri yirmi misli artmış. Traktörler de ağaları daha geniş arazi sahibi olmaya zorluyor.

“Öğretmensiz kalmaktan korkun da neden, anam babam, neye uğraşıp didiniyoruz zati? Üç gün sonra başa geçtiğimiz vakit, çocuklarımızı, hele kızlarımızı o şartsız herife mi emanet edeceğiz sanıyorsun? Yok kardeşim, yok anam babam yok, okulda fink atmaya paydos artık. İmam, Allah’ın yolunu göstereceğin çocuklarımıza...”

Kemal Bilbaşar, romanlarında olduğu gibi öykülerinde de Anadolu’nun her bölgesinden çarpıcı kesitler sunuyor okuyucularına. Cumhuriyet döneminin kent ve taşra dokusunu yansıtan bu öykülerde ağalık, köy hayatı, toplumun devlet memurları ve din adamlarıyla kurduğu çarpık ilişkilerin yanı sıra kadının toplumdaki yeri de nüktedan bir gerçekçilikle ortaya konuyor. Bilbaşar, yoksulluk, otorite, eşitsizlik ve ahlaka ilişkin kadim soruları bir kez daha hatırlatıyor.

